

Roman

Aile

Mezari

Herkül

Millas

Herkül Millas, 1940'ta Ankara'da doğdu ancak 1971'e kadar İstanbul'da yaşadı. Feriköy Rum ilkokulundan sonra orta, lise ve üniversiteyi Robert Kolej'de (bugün Boğaziçi Üniversitesi) okudu ve inşaat mühendisi oldu. Türkiye İşçi Partisi'ne katıldı (1962), askerliğini Muş'ta çavuş olarak yaptı ve 1968-1970 yıllarında mühendis olarak çalıştı.

12 Mart 1971'den sonra Atina'ya yerleşen Herkül Millas, on beş yıl zemin mühendisi olarak Yunanistan, Bahreyn, Katar, Endonezya'da çalıştı. Suudi Arabistan'da kendi araştırma şirketini kurdu. Bu yıllarda Türkçe ve Yunancadan karşılıklı şiir çevirileri yaptı. Bu alandaki kitapları yirmiden çoktur.

1990-1995 yıllarında Ankara Üniversitesi'nde Çağdaş Yunan Dili bölümünün kuruluşunda çalıştı ve dil ve edebiyat dersleri verdi. Bu yıllarda Siyasal Bilgiler'de siyaset bilimi dalında yüksek lisans ve doktorasını tamamladı (1998). 1999-2010 yıllarında Yunanistan'da ve Türkiye'de çeşitli üniversitelerde dil, edebiyat ve siyaset tarihi dersleri verdi.

Herkül Millas'ın tarih yazımı, siyaset bilimi, edebiyat, dil, kimlik, okul kitapları, ulusal algılamalar ve Türk-Yunan ilişkileri konusunda çalışmaları, ondan çok kitabı ve pek çok makalesi vardır.

1992'de Abdi İpekçi Barış (özel) ödülünü, 2004'te Yunan Yazarlar Birliği'nin Dido Sotiriu ödülünü, 2005 yılında Türkiye Yayıncılar Birliği'nin Düşünce ve İfade Özgürlüğü ödülünü aldı.

Evy ile evlidir ve iki oğlu, dört torunu vardır. Gençliğinde atletizmde Türkiye 100 metre birincisi oldu (1962), 2016 ve 2019 yıllarında masterler kategorisinde 100 metre ve yüksek atlamada Yunanistan birincisi oldu.

Aile Mezarı

AİLE MEZARI

Yazan: Herkül Millas

Editör: Neclâ Feroğlu

Yayın hakları: © Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

1. baskı / Ocak 2020 / ISBN 978-605-09-6973-3

Sertifika no: 11940

Kapak tasarımı: Geray Gençer

Baskı: Ana Basın Yayın Gıda İnş. San. Tic. A.Ş.

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. 2622 Sk.

Güven İş Merkezi, No: 6/13 Bağcılar - İSTANBUL

Tel. (212) 446 05 99

Sertifika No: 20699

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3 Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Aile Mezarı

Herkül Millas

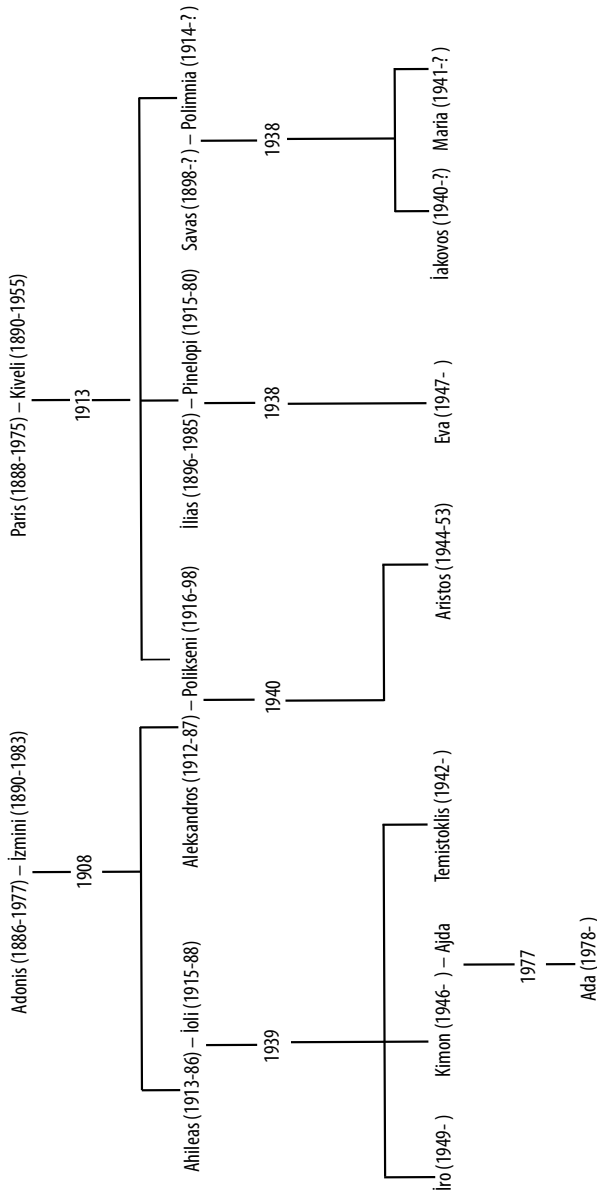
Evi'ye...

Okur için rehber

Bu öykü tek bir kişi hakkındadır. Ama her zaman olduğu gibi kişi süreç içinde farklılaşıyor ve pek çok yanı farklı insanlar olarak işlev görüyor. Burada da aynı biçimde birey pek çok kişi olarak yer alıyor: gençler, yaşlılar, kadınlar, erkekler, farklı din, dil sahipleri vb. Okura önerim, her birinin konumunun ve rolünün, hikâyenin başında sunduğum soyağacındaki yerine göre düşünölmesidir. O sayfa elinizde hazır bulunsun.

Soyağacında yirmi bir kişi bulacaksınız. Ama hikâyemizde bu “aileye” ait olmayan başkaları da var: Terpsihori, babası ve eşi Zaharias; adının anlamı erdem olan ama dedikoducu olan Areti; piyano dersleri de veren Matmazel Lianopulu; patrikhanenin avukatı İason; Ayasofya yeniden kilise olmadığı için hiç evlenmemiş olan Artemis; Lenin’e karşı savaşmış olan Rus Feodor ve Nikolai kardeşler; şarkı söyleyen iki İspanya Yahudisi; kılıç artığı bir Ermeni kadın. Ve bazı Türkler: yazar tarafından çok sevilen Ali Bey; adına rağmen hiç adil olmayan Adil Bey; çok iyi insanlar olan Nuriye ve oğlu Hasan. Öykümüz açısından daha az önem taşıyan ama herkes kadar eşit haklara sahip olması gereken başkaları da var.

iki aile

Birinci bölüm

İstanbul, Ekim 1957

“Yine aynı terane” diye düşündü Aleksandros, mezarı satın alması için ekonomik yardımını isteyen mektubu okuyunca.

“Ne dedin?” diye karısı mutfaktan bağırınca, “Yine aynı terane” lafını ağzından kaçırdığını anladı.

Polikseni sorusunu tekrarlamadı, ama bu iyi bir işarettir demek de değildi. Eşi mektubun “yine” ne tür bir isteği dile getirdiğini kesin anlamıştı ve şimdi gelip yeniden kafasını ütüleyecekti. Son tartışmalarında iki yıl önce ölmüş olan annesinin mezarını bulamamalarının hesabını bile ondan sormuştu.

“Mezarlık değil bu, bostan hemen hemen, yalnız karpuz ve kavun ekmiyorlar, insan ekiyorlar. Onlar da yaprak çıkarmadıklarına göre mezarı bulabilirsen bul” demişti Polikseni.

Bunda onun ne suçu olabilirdi ki? Polikseni’nin annesini nereye gömdüklerini hatırlayamayan kendi kızıydı. Heybeliada mezarlığının yoksul olmasının sorumlusu da kendisi değildi; ölülerin yaprak çıkarmamalarının hesabını verecek olan da kendisi olmamalıydı. Annesinin, doğduğu ve yaşamış olduğu mekâna en yakın mezarlığa gömülmesine bütün aile birlikte karar vermişti. Onlar karar vermişti, kendisi değil. Şimdi de bulunamayan mezarın hesabını o verecek değildi, doğal olarak. Ölüleri için doğru dürüst bir mezar oluşturmayanlar şimdi şikâyetle bulunuyorlardı.

Polikseni ellerini peçeteye silerek odaya girdi.

“Yine mezar hakkında yazdı, öyle değil mi? Kaç düğme istiyor şimdi?”

“Düğme” dediği Türk Lirası’ydı. Atina’yla mektuplaşmalarında şifre kullanıyorlardı. Türk resmi çevreleri Yunanistan’a para gönderdiklerini anlarlar diye kaygılıydılar. Mektuplarının postanede kontrolden geçirildiğine inanıyorlardı. Mektuplarında şu tür cümleler kurarlardı: “Büyükannenin ihtiyaçları için üç yüz düğme gönderiyorum.” Bazen boş bulunup daha da büyük hatalar yaparlardı: “Senden istediğim ilaç aslında çok ucuzdur; üç buçuk düğme.”

Aleksandros tartışmanın nasıl seyredeceğini tahmin edebiliyordu. Gerilim ve zaman kaybı değildi asıl derdi; bıkkınlıktı. Bu konu onu bezdirmişti. Sıkıntısını göstermemeye çalıştı.

“Bir isteği yok aslında, yalnızca yapabilir misin diye soruyor.”

“Yani neyi yapabilir misin?”

“Mezar için yardımcı olabilir miyim?”

Polikseni kararlı bir biçimde durumu bir daha anlattı. Paraları olduğunda “Öncelik bizim mezarlardır” dedi. Yalnız annesinin değil, Aristos’un mezarı da hâlâ bekliyordu. Aleksandros, eşinin haklı olduğunu biliyordu. Özellikle oğulları Aristos’un mezarı için acilen bir şeyler yapılmalıydı. Annesinin ölümünden bir hafta önce, “olaylarda”¹ tahrip edilmişti. Yapılanlara “kutsala hakaret” dendiğini de o zaman öğrenmişti. Atina gazeteleri öyle yazmıştı. Herhalde balyozla kırılmışlardı merkez kapağı. Tam orta yerine gelen darbe yapmıştı bütün zararı, ikiye yarmıştı mermeri. Haç birkaç sıyrıkla kurtulmuştu. Onu tamir etmeseler de olurdu herhalde. Değiştirmek gerekmiyordu.

“Bir fark var. Ölüler bekleyebilir; ama bizim ihtiyar ölümün yaklaştığını düşünüyor, panik ya da ona benzer bir şey yaşıyor

1. “Olaylar”: 6-7 Eylül 1955 olaylarına İstanbullu Rumların verdiği ad.

sanıyorum, Atina’da bir mezarı olacak mı, bilmek istiyor. Yalnız benim için değil, diyor. Bu bir aile mezarı olacaktı.”

Bütün bunları son zamanlarda birkaç kez konuşmuşlardı. Ama sorun halledilmiyordu çünkü “düğmeler” bir türlü bulunamıyordu.

Polikseni o an en fazla neyi istediğini kestiremedi: susmalı mıydı yoksa bu tartışmayı sürdürmeli miydi? Aristos’un ölümünden sonra bu tür durumlar günlük bir sorun olarak yaşanıyordu. Her tartışma bir çatışmaya varıyordu. Oğullarının ölümüyle birlikte sanki bir şey daha yok olmuştu. Bir zamanlar var olmuş olan ve şimdi eksikliğini hissettiği bir şey. Herhalde sevgi değildi bu çünkü o zaten baştan beri yoktu. Evlilikleri görücü usulüyle olmuştu. Bu evlilikle gençliğinde kurduğu romantik evlilik hayalleri de tam olarak son bulmuştu. Bir ihtimal, “her şeyi olduğu gibi kabul etmek” kararlılığıydı kaybolan. “Hayat böyledir” derdi ve kendini buna inandırmaya çalışırdı. Ve inandırırda; evladının ölümüne kadar. O ölümden sonra hayatta tek bir yönün olmadığını, alternatiflerin de bulunduğunu düşünmeye başlamıştı. Son üç yıldır bu tür düşünceler vardı kafasında. “Belki bu tartışmayı sürdürmemem de olanaklıdır” düşüncesi geçti aklından.

Birden dönüp mutfağına yöneldi. Orası kendi mekânıydı. Aleksandros oraya gelmeyecekti, çünkü bu özelin ihlaliyle “diyalogu” tehlikeli bir aşırılığa vardıracağını o da biliyordu.

Biraz sonra Aleksandros’un sesini duydu:

“Ben İstanbul’a iniyorum, tam olarak ne zaman dönerim bilmiyorum; bir şeye ihtiyacın var mı, bir şey getireyim mi?”

“Olaylardan” sonra Heybeliada’da Polikseni’nin annesinin baba evinde kalıyorlardı. Evlendiklerinden beri kaldıkları Kurtuluş’taki evden kira ödememek için çıkmışlardı. Bu, bir bakıma akıllı bir karardı, ama öte yandan adada dostla-

rından ve akrabalarından uzak kalmışlardı. Yalnızlık duygusunu yaşıyorlardı.

“Böylesi daha iyi” demişti Polikseni, “bir sürü insanı görme durumunda da değiliz artık; epeyce masrafa neden oluyordu bu tür ilişkiler.”

Aleksandros Büyükada’dan hareket eden vapuru gördü. İskelede tek başınaydı. Pazar sabahı İstanbul’a kim inecekti ki! O an aklına, tanıdık biriyle karşılaşmayacağına göre ikinci mevki bilet almak geldi. Dönüşte vapurda tanıdıkların olma ihtimali büyüktü, birinci mevki biletini dönüşte alacaktı.

Ama kararının yanlış olduğunu vapura girince anladı. Arka taraflarda, bir önceki adadan binen birkaç Rum vardı. Kendisi ön tarafa, ikinci mevkiye geçti, fark edilememiş olmayı dileyerek. Vapurun açık olan kısmına çıktı ve temiz havayı tercih eder gibi görünmeye çalıştı. Kasım ayında pek rastlanmayan oldukça soğuk bir hava vardı. Burgaz ve Kınalı’dan geçerken içeriye geçti. Sahilden veya iskeleden birileri onu görebilirdi. Karaköy’e varınca vapurdan en son o çıktı ve bir daha ikinci mevki seyahat etmemeye karar verdi. Risk almanın anlamı yoktu.

Önce kardeşi Ahileas’ı görmesi gerekiyordu. Mezar konusunda kararı kendi başına almak istemiyordu, ne de mezar için gerekli paranın hepsini kendisince karşılanmasını. Bu bir aile mezarı olacaktı. Oraya ilk giren herhalde babaları olacaktı, sonra da herhalde anneleri. Ama sonra geri kalanlar, hepsi.

“Sen benim nerede öleceğimi nasıl bilebilirsin?” Ahileas abisini bu soruyla şaşırttı. “Belki Atina’ya hiç gitmeyeceğim, orada yaşamayacağım. Burada kalabilirim.”

Aleksandros bütün bu lafların bahane olduğunu biliyordu. Ahileas’a göre abisi ondan daha iyi bir mali durumdaydı. Her ikisi de kürkçülük yapıyordu ama Aleksandros’un ay-

nı zamanda bir satış mağazası da vardı; oysa Ahileas yalnız imalat alanındaydı. Ahileas bir dereceye kadar haklıydı belki, ama az da olsa bu mezar konusunda bir katkısı olmalıydı. Oysa tek kuruş bile vermek istemiyordu. Aleksandros kardeşinin Kurtuluş'taki caddeye paralel Savaş Sokağındaki dairelerinden ayrılırken gelini İoli'ye allahaısmarladık diyemedi. “Banyodadır” demişti kardeşi.

Şişli mezarlığına yürüyerek vardı. Ama önce Pangaltı'da ya da yöre Rumlarının tercih ettiği isimle söylendiğinde Hamam'da High Life pastanesine uğradı. Buraya eskiden Aristos'la sık gelirlerdi. Kendisi muhallebi yerdı, Aristos ise kazandibi, en sevdiği oydu. Şimdi sahanda iki yumurta ısmarladı, öğlen yemeği diye. Tatlı yemedi. Aristos'la burada birlikte yediklerini artık yemek istemiyordu.

Acelesi yoktu. Yarım saatte vardı Şişli'ye. Aristos'un mezarına son dört yıldır her pazar geliyordu. Bu gezinmeleri sevmiştir. Ama ev değiştirdiklerinden beri adadan inip gelmesi gerekiyordu. Bu yeni güzergâh hem zaman kaybıydı hem her gelişin hatırı sayılır bir maliyeti vardı. Ancak bu ziyaretler bir alışkanlığa dönüşmüştü, ara vermek istemedi. Mezarlığın içinde bulunan kiliseye uğramazdı. Aristos ona bir gün, o zaman dokuz yaşındaydı ve ölümünden biraz önceydi, “Anem gibi yapıp neden sen de kiliseye gelmiyorsun?” diye sorduğunda hemen cevap verememiştir. Sonra, “Tanrı her yerdedir, yalnız kilisede değildir” demiştir ve yeni bir duraksamadan sonra papazları sevmediğini de eklemiştir.

Aristos şimdi yeniden sorsa yine duraksayacaktı. Kilisenin havası her nedense onu sıkıyor gibiydi. Mekânın kendisi değil, oradaki insanlardı hoşuna gitmeyen. Yaşlı kadınlar ona cehaletin kanıtı gibi görünüyordu. İlahilerin sözlerinden hiçbir şey anlamıyorlardı ve davranışları bir mekanik alışkanlıktan başka bir şey değildi. Cemaatin “ileri gelen bayanları” adeta yeni giysilerini göstermek için geliyorlardı oraya. Genç kızlar

ve erkekler flört fırsatı arar gibi duruyorlardı. Papazlara da güveni yoktu. Bir keresinde perhiz haftası olan Kutsal Hafta süresinde, Küçükçekmece’de, herkesin çok iyi tanıdığı bir ruhani liderle bir kilo pirzolayı nasıl devirdiklerini anlatırdı. “Gel şu kuytuda yiyelim şunları, perhiz halk içindir” demişti tanıdığı metropolit. Kiliselerde şık giyimli sözde huşu içine ciddi ve saygılı duran beyleri de sevmezdi. Saygısız hallerini piyasada tanımıştı.

Önce avucuyla mezarın üstündeki yarılmış mermere düşmüş olan kuru yaprakları temizledi ve sonra mezarlığın girişinde çiçekçi Çingene kadından satın aldığı kasımpatılarını dörtgen mermerden saksıya yerleştirdi. Tam bir sessizlik vardı. Mezarlığın etrafındaki yüksek duvar caddenin gürültüsünü engelliyordu. Bir süre bir şey olacakmış gibi, yapacak başka bir şey daha varmış gibi kararsız bekledi. Gitmesi gerektiğini anladı; evine dönmeliydi. Önce, Aristos’u yeniden yalnız bırakacağını, sonra saçma şeyleri aklına getirdiğini düşündü. “Daha fazla kalsam ne olacak ki?” Ama hemen ayrılmadı oradan. Bir tür suçlu hissetti ama neyi yanlış yaptığını kestiremedi. Onu kurtarmak için ellerinden geleni yapmışlardı. Elllerinden ne geldiyse. Belki daha zengin olmaları gerekiyordu ama bu onların elinde değildi. Annesi onu bir hocaya bile götürmüştü; sözde mucizeler yaparmış bu adam. Üfürür tedavi edermiş, öyle derlermiş. Olacak şeyler mi bunlar!

İkinciye doğru tramvayla Karaköy’e vardı. Heybeli’ye dönmek için vapura bindi. Birinci mevkide Büyükada’ya giden bir tanıdık gruba rastladı. Filipos’u Fener Rum lisesinden nispeten daha iyi tanıyordu. Aynı sınıftaydılar. İyi basket oynardı Filipos ama derslerde hiç iyi değildi. Sınavlarda Aleksandros’tan kopya çekerti. Mecburen bu gruba katıldı ve yanlarına oturdu. Atina’dan gelmiş olan Yanis adında bir misafirleri vardı. Birilerinin kuzeni oluyormuş. İstanbul’a ilk kez geliyormuş, onlar da şehri gezdirmiş, görülmesi gereken

yerlere götürmüşlerdi. Bu arkadaş grubu canlı ve neşeliydi. Şakalar, takılmalar, zekice laf atmalar, gülüşmeler gırla gidiyordu. Adalı Rumların hep yaptığı gibiydi davranışları. Bu tipik hareketlilik bir tür mazbut davranıştı, azınlık için bir *savoir vivre*, adabı muaşeret idi.

“Yanis hayatında ilk kez tavuklu pilav yedi, şimdi dikkat etmeliyiz, yediğini çıkarabilir.”

“İyi ki sonra Pandeli’de bir şeyler yedi de şimdi idare ediyor.”

“Bu poğaça çay eşliğinde yenir, yoksa seni köyden yeni geldin sanırlar.”

“Şu karşıda oturana ne dersin? Sana âşık oldu galiba. Ayasofya’dan beri peşimizde.”

“Yuh yahu, Yanis’i Abanoz Sokağına götürmedik! Hanımları da tanımış olurdu.”

“Senin aklın fikrin orda!”

“Ya sen Aleksandros, bu saatlerde böyle kendi başına do-laştığını biliyor mu eşin?”

“Söyle bakalım kiminle idin?”

“Yemin! Kimseye söylemeyeceğiz, sır kalacak.”

Aleksandros kendini genel duruma uydurdu. Grupla bir oldu: güleç, keyifli, kaygısız, capcanlı. En azından öyle görünmeye mecbur hissetti. O da imalı konuştu:

“Her şey de söylenmez ki! Alt tarafı bir pazar günüm var benim de, kendi payıma.”

Herkes bu söylenenlerin bir anlam taşımadığının farkındaydı. Buna rağmen her lafa gülüyorlardı. Genellikle hepsi birden konuşuyordu ve her biri diğeriyle göz teması kurmaya çalışıyordu; yoksa denize bakarak konuşmak durumunda kalacaklardı.

Ama pek bağırıyorlardı. Etrafta Türkler vardı ve rahatsız olabiliyorlardı. “Kafamız şişti” gibi bir uyarı gelebilirdi. Daha saygılı olanları, “Konuşacak ne kadar da çok şeyiniz var-

mış” diyebilirdi. Bu tür müdahaleler seyrekkti, ama böyle bir şeyin olma ihtimali seslerin yükselmemesi için yeterliydi. Ama Yanis sorundu çünkü neden yüksek sesle konuşmaması gerektiğini, ona neden sürekli “bağırma” dediklerini bir türlü anlamıyordu. Gruptakiler ise nedeni söylemek istemiyor, utanıyorlardı.

Aleksandros mezarlığın sessizliğini özler gibi oldu. Ama daha çok ıssızlığını. O an onu sürekli bir gerilimde tutan yalnız bu tanıdıklar grubu değildi. Salonun nihayetinde Ali’yi de görmüştü, Heybeli’de herkesin Ali Bey dediği kimseyi. Bu adamı hiç sevmemişti. Sevmek bir yana gördüğünde bir hırs da duyardı. Sözde iyi bir öykü yazarıymış. Adada olduğu gibi yurt çapında da tanınmıştı. Ali Bey’i sevmesi için bir tür dolaylı baskı da hissediyordu. Çünkü Rumların da dediğine göre Türk veya Rum ayrımı yapmadan sıradan insanlar konusunda yazarmış. Belki de gerçekten durum böyleydi. Ama bunun mükâfatını fazlasıyla alıyordu. “İnsanlık satıp lira ve ün tahsil ediyor. Bizi kendi çıkarı için kullanıyor” diyordu Aleksandros.

En fazla duruşuna ve bakışına gıcık oluyordu. Ciddi bir hal takınırdı, olgun, soğukkanlı, rahat, feylesof hemen hemen. Herkesin onu tanıdığını bilir, ona baktıklarından haberdar, bu yüzden de gözlerini yere eğdi. Üstelik bir de alçakgönüllüyüm havasındaydı yani. İçeride kapanık, kurumlu biri. Snob! Yalnız balıkçılar ve tavernacılarla arkadaşlık edermiş. Gözü başka kimseyi görmezmiş adeta. Ve her gece kafayı çekermiş. Tek iyi yanı içtikten sonra olay çıkarmamasıydı. Belki tek meziyeti buydu. Kimilerine göre hayat kadınlarıyla düşüp kalkarmış, başkaları eşcinsel olduğunu söylerdi. Her halükârda Aleksandros’a göre Ali pek normal değildi.

Arkadaşlarıyla vedalaştı ve Heybeli’de Ali Bey’den önce vapurdan indi. Ona selam vermek durumunda kalmak istemedi. O ise Aleksandros’a hep selam verirdi. Bu selamıyla ona ayrı bir önem verirmiş gibiydi ve bu da ayrıca sinir bozucuydu.

İstanbul'dan Atina'ya göçenlerin ve kalanların trajikomik hikâyesi...

"Bu hikâye tek bir kişi hakkındadır. Ama hep olduğu gibi süreç içinde pek çok yan karakter biçiminde ortaya çıkıyor. Ayrıca 'aile'ye ait olmayan başkaları da var kitapta: Terpsihori, babası ve eşi Zaharias; adının anlamı erdem olmasına rağmen dedikoducu olan Areti; piyano dersleri de veren Matmazel Lianopulu; patrikhanenin avukatı İason; Ayasofya yeniden kilise olmadığı için hiç evlenmemiş Artemis; Lenin'e karşı savaşmış Rus Feodor ve Nikolai kardeşler; şarkı söyleyen iki İspanya Yahudisi; kılıç artığı bir Ermeni kadın. Ve Türkler: yazar tarafından çok sevilen Ali Bey, adına rağmen hiç adil olmayan Adil Bey, çok iyi insanlar olan Nuriye ve oğlu Hasan. Öykümüz açısından daha az önem taşıyan ama herkes kadar hakka sahip olması gereken başkaları da... Benim dünyam yani!"

Herkül Millas

teviye edilen
KDV'li
satış fiyatı

₺ 27

ISBN 978-605-09-6973-3

ISBN 978-605-09-6973-3

9 786050 969733

**Doğan
Kitap**